

Magyar Marslakók

Hargittai Istvánnal beszélget Fejes Imre

Hargittai István – Hargittai Balázs
A marslakók bölcsessége
Akadémiai Kiadó, 2016, 224 oldal, 3800 Ft

Hargittai István professzor, tudományos kutató, fiával, az Amerikában egyetemi tanár Balázssal írt közös kötetét most jelenteti meg az Akadémiai Kiadó magyarul. Az Oxford University Press által angolul kiadott sikerkönyv öt olyan zsidó-magyar tudósról szól, akik Budapestről indultak a világhír felé. A könyv saját szavaikon keresztül enged bepillantást gondolataikba. Miért távoztak Magyarországról, majd Európából, mi volt a véleményük az oktatásról és nevelésről, a politikáról, a második világháborúról és a hidegháborúról, az energiahelyzetről, a környezetvédelemről, a globális felmelegedésről, az emberi tulajdonságokról, humorról és vallásról. Az idézetek sokszor évtizedekkel ezelőtről származnak, mégis az a benyomásunk, mintha a mának szólólnának. Nemcsak ezeket a nagy tudósokat ismerhetjük meg, hanem korukat is, és segítségükkel saját korunkat is jobban megérthetjük. Kármán Tódor, Szilárd Leó, Wigner Jenő, Neumann János és Teller Ede az öt tudós.

Miért pont ők, öten, akik a könyvükben szerepelnek?

Mindannyian nemcsak géniuszok voltak és nagy tudósok, de bölcsék is. Neumann János a modern számítógép egyik megalkotója, Kármán Tódor az amerikai légierő tudományos alapjait teremtette meg, Szilárd Leó fejében született meg az atomrobbantás és a kritikus tömeg gondolata, Wigner Jenő volt a világ első nukleáris mérnöke és Teller Ede az amerikai hidrogénbomba atyja. Az alap kutatásokban is meghatározó felfedezéseik voltak. Ezt az öt tudóst az különbözteti meg másoktól, hogy akármilyen nagy tudósok is voltak, amikor úgy érezték, szükség van rájuk, tudományos pályafutásukat is kockára tették, hogy szolgálják a demokráciák ügyét. Bölcsességük a felhalmozott és átadható tudást és tapasztalatokat jelenti. A legnagyobb igyekezettel sem válhatunk géniusszá, de bölcsességre szert tehetünk, ha elolvassuk mindazt, amit válogatásunk nyújt ebben a kötetben.

Honnan jött a „Marlakó” elnevezés?

A „Manhattan-terv” idején tréfálkoztak azzal, hogy a feltűnően sok magyar résztvevő tulajdonképpen a Mars bolygóról származik és azért beszélnek magyarul, hogy álcázzák eredetüket. Annyi igazság volt ebben, hogy a magyaroknak szinte soha sem sikerül megszabadulniuk jellegzetes akcentusuktól és valóban sokan vettek részt a nukleáris programokban.

Mennyire fontos az, hogy Magyarországról jöttek?

Több szempontból is sokat jelentett. Már ifjúságukban megtapasztalták az antiszemitizmust és a megkülönböztetést, és először az akkor demokratikus Németországba emigráltak. Amikor Amerikába kerültek, az már második emigrációjuk volt, tehát a többi menekültnél tapasztaltabbak voltak. De benne volt pályájuk alakulásában mindaz az érték is, amit középiskolai tanulmányaik során a magyar gimnáziumoktól megkaptak. Az otthoni felvilágosult családi légkör is segítette őket, tudatosult bennük, hogy nemzetközileg értékesíthető pályákra készüljenek, hogy nyugati nyelveket tanuljanak, és hogy ha érvényesülni akarnak, el kell majd hagyniuk Magyarországot. Könyvünk egyik erőssége, hogy életük magyarországi szakaszát jelentőségének megfelelően tárgyalja. Ezzel még kiváló életrajzíróik sem tudtak igazán megbirkózni.

Hogyan épül fel a könyv?

Az öt egyénnek megfelelően öt nagy fejezete van a Bevezetés és a Befejező gondolatok között. Minden fejezet egy vázlatos életrajzzal indul, majd témák szerint mutatja be az idézeteket, amelyekhez, ott ahol szükséges volt, megjegyzéseket fűzünk. A kötetet sok fényképpel illusztráltuk, amelyek közül jó néhány most jelent meg először.

Sok tudóst, Nobel-díjast adtak a magyarok. Ön szerint ez véletlen?

A Nobel-díjat nem mindig a legnagyobb tudósok kapják, azt meghatározott felfedezésekért adják. Neumann János nagyságából például semmit sem von le, hogy nem kapott Nobel-díjat. Budapesten hét olyan gimnázium van, amelyben későbbi Nobel-díjasok érettségiztek. Erre büszkék lehetünk. Arra azonban már nem lehetünk büszkék, hogy a legtöbb Nobel-díjas nem hazai kutatásokban tette Nobel-díját kiérdemlő felfedezését. A legtöbb esetben nem önszántukból hagyták el Magyarországot. A Marlakók történetének egyik tanulsága, hogy jó lenne olyan körülményeket teremteni itthon, hogy az elvándorlás ne egyirányú legyen, hanem kétirányú és ne csak elmenni legyen érdemes, de visszajönni is.

